

בובר בתנועה הציונית

לתנאי היוני וממשי ולא רק למטרה פוליטית טהורה. וכך הונת באותן השנים היסוד למפעל הציוני החדש בארץ ישראל.

בתנאים אלה קיבלה ההנהלה החדשה בברלין ב-1911 את תפקיד הנהגת התנועה. עם פרופ' אומן וארכידוכס-עבדו שמרדיה לוי, נחום סוקולוב, אביגדור יעקבסון וד"ר האנטקא. הכית מספר 8 ברחוב הזאכסי היה שוב למרכז, שחר"ד וייצמן עמד בקשרים אתו ממאמצים טערי. ומרטין בופר, שישב בצעקה לצני דורח אשר ליד ברלין היה שוב קרוב למרכז התנועה.

בראשית שנת 1913 עשה בופר נסיון חדש לחיזוק עבודת ההנהלה החיונית בעזרת כמה מחבריו לדעות נייסה לייסד קולג' יהודי. עוד כיום אפשר להרגיש בארץ ישראל בכמה מהחומים שנקשרו ונקטמו באותם הימים. אתר כך פרצה מלחמת השפות וכולנו, ובכלל זה גם צ'לינוב ואהה העם, דרשנו בעצתו של בופר. בופר השתתף במלחמת הציונים נגד ההתבוללות הגרימנית, שפירסמה שוב הצהרות מהתה.

אחר כך באה מלחמת העולם. ושוכ השתתף בבובר בעבודה רבת-האחריות. יצרנו חוג קטן, שבו תשתתפו בופר, קורט בלומנפלד, ד"ר נתן בירנבאום וגם ד"ר אוסקאר כהן, חבר הרייכס-טאג הגרמני ומנהיגה של המפלגה הסוציאלי-דמוקרטית הבלתי תלויה, וכן ד"ר יוסף בלוך, המר"ל של "סר-צ'אליסטישע סונאטסהאפט" ויוליוס קאליסקי. ייסדנו את "הועד הלאומי היהודי", שקיבל על עצמו את התפקיד הבא: "להסביר לעם היהודי את המאורעות הכבירים המתרחשים בזמננו ואת השיבותם, לעורר אותנו להשתתפות בעילה וישרה בהכרעות ובשינויים הערתיים ולארגן ולפתח את התהלותיה של תנועת חופש לאומית". תכנית זו נקבעה על ידי בופר, הועד השתדל להגן על יהודי מורה אירופה ועל הישוב בארץ ישראל מפני סכנת גירושים וננישות. בכמה מפעולותיו אלה הצליח הועד, כן סייע לד"ר אביגדור יעקבסון בהכנות לייסוד ועד למען ארץ ישראל. בהשפעת העבודה שנעשתה בימים ההם ייסד בופר את "דאך יודאג", שהיה במשך שמונה שנים שופרה החשוב בירתי של היהדות הלאומית ושל תחיות היהדות באירופה המרכזית.

עבודה זו הובילה את מרטין בופר להצטרפות ל"הפועל הצעיר". ב-1921 השתתף בקונגרס הראשון לאחד המלימה שנערך בקארלסבאד ומני אז עסק ביחוד בבעיה המרכזית של סביעת היחסיים בין היהודים והערבים. הוא עקב אחר כל המרחש בארץ ישראל וביהסתדרות הציונית. התנועה לא הלכה אחריו, אך הוא נשאר בתוכה ותוספת מחוץ ליצירתו הספרותית להורות את השקפותיו מ-1933 ועוד לפני כן.

עכשיו הוא נמצא בדרך לארץ ישראל. לבואו מהמים לא רק אלה הרוצים להיות תלמידיו, אלא גם ידידיו והביירו שהיו ונשארו תלמידיו, הם מחכים לו משום שהם יודעים, כי בשעת הכרעה קשה זו יוכל מרטין בופר לעזור למצוא את דרכי ההנשמה הנכונים.

ליאן הרמן

וייצמן גם את ההצעה בדבר ייסוד סכללה יהודית. כל ההצעות הללו הועמדו להצבעה רק לאחר שנקראה על ידי פיבל הצהרת המחאה של 37 צירים. אבל יחד עם פיבל פרש גם בופר מההנהלה הרשמית ועסק יחד עם חברו בייסוד "הוצאת הספרים היהודית" (1902), תחילה הופיע הקובץ "אירי שאר אלמאנאך" שהוצא על ידי פיבל ואחר כך "קובץ האמנים היהודים", שהוצא בידי בופר. וכה עמדו שני האישים האלה ליד ערש התנועה הלאומית באירופה המרכזית והם אגרו בה כוחות, שכנראה עוד לא נמצא מקום בשבילים בעבודה הציונית של אותם הימים. הויכוחים בין מרטין בופר וחבריו ובין הרצל ונורדאו נערכו על רקע שאיפותיה המוגברות של הצהרה ציה הדמוקרטית והמלחמה סביב הצעת אונגארה. לאחר הקונגרס הששי נסע וייצמן לפאריס וללונדון כשהוא עומד בקשרים עם בופר ופיבל; ומתעד השני צ'לינוב וכהן-כרנשטיין. לשם הגימת התכנית לייסוד בית המדרש הנבוה פתח וייצמן משרד בולאנגאן; כהבנה לכך עמדו לעורך שיעור-מרע, תכנית הירחון "דאך יודאג", שעמד לצאת מינואר 1904 על ידי בופר וייצמן, היתה מוכנת. הירחון היה צריך לשמש שופרה של הציונות הסינתטית-התיס-טורית. הציונות היתה צריכה להנך את העם על ידי "עבודת ההווה". קולו הרריך ועורר את התנועה הציונית בשנים הקשות לאחר טותו של הרצל, לפני שההסתדרות הציונית אף בארץ ישראל נתבגרה להתהלל מפעל הכנין. באותן השנים פרש בופר מן העבודה הפעילה בתנועה.

הלכו עשר שנים עד שאגודת "בר כוכבא" בפראג עוררה את בופר ב-1908 להצטרף שוב לחיים הציוניים הפעילים. אז התחילה תקופה חדשה. בני דורם של בופר, פיבל וייצמן הניעו לבגרות. וכבר היה דור צעיר מהם בעשר שנים, אשר נשא את עיניו אליהם כאל מנהיגים. עתה הביא בופר לעולם הציריני דבר מה, שאינו בחינת קריאה, הוריה ותכנית בלבד. הוא גופו נתן כור ונתקרב יותר להכרת המהות היהודית, ולכן ידע להסביר, מה פירושו של הרצון להנשמה. בשביל תחיות היהדות היה המרכז היהודי בארץ ישראל

נוסמאב לאנדאואר בשם "יהודי המורה והמסלכה הגרמנית". הצענוורה הצבי אית אסרה את הופעתה של חוברת זו וכדי להוציאה היונו אנוסים להוציא מתוכה את מאמרו של לאנדאואר וכן קטע מתוכו של פועלי ציון ללשכה הסוציאליסטית הבין לאומית ומאמר משלו בשם "הנוגעים בדבר". אך אני חוזר לימים ההם ולאומי חוג, שבו נמצא בופר באותה תקופה. על בופר כבר פעלו אותם הכוחות החדשים בתוגי הסטודנטים היהודי המורה שנמצאו בברלין, אשר ידעו על מיכה יוסף ברדיצ'בסקי, ומרטין בופר, יחד עם היהודי ממרין ברתולד, פיבל התחילו לגשור גשר בין "הצעירים", שהיו שרזיים בעולם האיריש והעברית ובין הציונות המערבית. שניהם יצרו להם תחילה חוג קטן, שבו השתתף גם א.פ. ליליאן, ועשו את מטרת התעמולה והעמולת התרבות לאמצעי של הציונות התרבותית, של ציונות-התרבות. בעבור זמן מועט קנה זרם זה חשיבות רבה והטביע חותמו על התנועה הציונית, אם כי דמותו של הרצל היתה שלטת בהסתדרות הציונית. אולם ברור, כי חוג זה שנתרכז סביב בופר ופיבל יצר, לפחות, באירופה המרכזית — מקום שם נבלטה או העשייה הציונית — את התנועה הציונית בתוך ההסתדרות ומסביבה.

בחורף 1901 ייסד בופר בהתאחדות הציונית בברלין מחלקה לאמנות וסדע היהדות. באותה שנה עבר בופר לוינה והיה לעורך "די וואלט", במקום בר-תולד פיבל. הרצל היה מרוצה מאד. הוא כתב לבופר: "די וואלט" מצויין. קראתי את הגליון הקודם וגם גליון זה ברגש של עונג ונאוה. אכן, יש מי שיטלא את המקום, אף בשעה שאני כבר עיף". אבל דוקא משום שבופר נמצא עתה במרכז, פילא תפקיד אחר ראי ונכנס לפני ולפנים של התנועה -- היה הוא בעבור הציונים לסייסדה ומנהיגה של האופוזיציה הדמוקרטית התרבותית. בקונגרס החמישי היה בופר יחד עם היים וייצמן, ברתולד פיבל ודיוויס טרייטש. הרצאתו של בופר על האמנות היהודית היתה מכוננת נגד עמדתו של הרצל וביתוד נגד השקפתו של מאפס נורדאו. בופר היה המרצה של הועדה לתרבות ועל הצעותיו הוסיפה

כמה עובדות ותאריכים ספועותו של מרטין בופר בהסתדרות הציונית עליו לים לשמש ציוני-דרך, שלבים בדרכה של התנועה הציונית במשך ארבע עשרות שנים.

מרטין בופר התחיל את דרכו בהסתדרות הציונית כהייל רגיל מן השורה, העובד למען הקמת התא, הפצת הרעיון ורכישת תומכים וחברים חדשים, כלומר -- עבודה ארגונית טהורה. הוא ייסד ב-1898 את הקבוצה הציונית המקומית בליפסיה וכן את אגודת הכיטודנטים היהודים. בופר שגולד בוניה עוד לא בא בשנתו הראשונה כסטודנט בוניה בקשרים עם היאודור הרצל ועם התנועה הציונית. רק כעבור שנה לאחר הקונגרס הראשון, בשעה שבופר היה סטודנט במכללת ברלין וציריך -- נכנס אל חוג הציונים ובא בפעם הראשונה כציר לקונגרס הציוני השלישי שנערך בבאול. שם נבחר בופר למרצה של ועדת התעמולה ובשם ועדה זו נאם לפני ישיבת הסליאה של הקונגרס. במרכז הרצאתו נקבע ועמד הרעיון שקבע אחר כך את המושך השתתפותו בעבודה הציונית ושנהן את רשימו גם בעיצוב דמותה של התנועה הציונית במסגרת ההסתדרות שיער ד"ר הרצל: "הציונות אינה ענין מפלגתי, אלא זוהי השקפת עולם". פיתוח השקפת-עולם זו היא חובתה של התעמולה הפנימית. עליה לראוג לכך, שצירוף נהדר זה של רעיונות מכל הסוגים ינדל ויתפתח ויגיע לשלמות. אותם התומכים והחברים המרשים שנתכשו כעורת התעמולה התיצונית אל יהיו ציונים בדרך שאפשר להיות שמרני או ליברלי אלא יהיו כדרך שאפשר להיות אדם או אמן. דבר זה יש להשיג על ידי התעמולה הפנימית, על ידי טיפוח התרבות היהודית והחינוך העממי".

בופר בא אל התנועה הציונית ואל עבודת ההסתדרות הציונית מתוך הירי, שבהם לא נחשב רעיון תחיתו של העם היהודי לאידיאל מתייב. זה היה חוג "החברה" החדשה בברלין, שאליה היה קרוב ביתוד נוסמאב לאנדאואר -- אותן יהודי עדין, שבמשך עשרות שנים הלך בדרך המובילה למטרה אחת, משום שלא השב, כי בנין החברה הטובה והצודקת יותר צריך להסתמך על כוח עמו בלבד. בשעה שחברת בר כוכבא בפראג הוציאה ב-1913 את הקובץ "על היהדות" הופיע בין מא-מריהם של נתן בירנבאום ומרין היירטאן -- שגם הוא היה זמן רב בני-ליתו של בופר -- גם מאמרו של גוסטאב לאנדאואר "כלום אלה רעיונות אפיקורסות?".

כשנודע ב-1916 הירחון "דאך יודאג", שבופר ערך אותו במשך שמונה שנים, הופיע בחוברת הראשונה מאמר מאת